

TAPANI KILPELÄINEN & JOUNI AVELIN

Pako Alcatrazista

Ranskalainen sosiologi Loïc Wacquant väittää Amerikan tiede- ja taideakatemian *Daedalus*-lehden kesänumerossa, että Yhdysvaltojen vankilapolitiikkaa ei suinkaan ohjaa järki vaan kauna kelvottomiksi leimattuja kansanterroksia kohtaan. Hyvinvointipalvelujen rapauttamisen rinnalle on luotu moralisoiva kuva vaarallisesta alaluokasta, jonka käyttäytymistä täytyy valvoa poliisitoimin. Vaikka peräkkäiset Yhdysvaltain hallitukset ovat vakuutelleet vähentävänsä julkisia kuluja, vuonna 1980 putkiin ja vankiloihin upposi 7 miljardia dollaria, vuonna 2000 jo 57 miljardia dollaria ja vuonna 2007 peräti yli 70 miljardia dollaria, vaikka rikollisuuden määrä on vähentynyt tasaaisesti vuodesta 1993 lähtien. Tätä nykyä ainoastaan vuokratyövoimaa välittävä Manpower ja työntekijöidensä oikeudettomuudesta tunnettu Wal-Mart-markettiketju ovat Yhdysvalloissa suurempia työnantajia kuin rangaistusala.

Wacquantin mukaan vankilaan joutumista säätelee Yhdysvalloissa kolme suodatinta: luokka, rotu ja paikka. Vapausrangaistusta lusimaan passitetaan voittopuolisesti köyhiä mustia ghettojen asukkaita. Ilmiö on kiintoisa myös siksi, että vaikka murhasta, raiskauksesta, ryöstöstä tai pahoinpitelystä pidätettyjen mustien määrä on vähentynyt vuodesta 1973 lähtien ja rikollisuus Yhdysvalloissa on samaan aikaan muuttunut ”valkoisemmaksi”, köyhän mustan riski joutua vankilaan on suurempi kuin koskaan. Wacquantin mukaan perinteisen ghettorakenteen alkaessa murtua 1960-luvulla yhteiskunta ryhtyi kehittämään rangaistuslaitoksista uutta keinoa valvoa köyhälistöä. Kaupunkimellakat tuottivat käyttökelpoisen mielikuvan levottomista mustista, ja samaan aikaan sosiaa-

lipolitiikka muuttui uusliberalistisempaan suuntaan niin, että rangaistuslaitokset saivat ottaa vastuulleen ne ihmiset, joista sosiaalihuolto oli aiemmin pitänyt huolta.

Yhdysvallat on joutunut noidankehään: kun huono-osaisimpien elinolot kehnontuvat, yhä useammat leimautuvat rikollisiksi, ja niin putkat ja vankilat nielevät yhä enemmän rahaa, jota tarvittaisiin kipeästi koulujen kaltaisten peruspalvelujen ylläpitämiseen. Vangitsemisvimma nimittäin käy paljon kalliimmaksi kuin hyvinvointivaltio.

Kuin apteekin hyllyltä

Saksan 1700-luvun tutkimuksen seuran pää-äänenkannattaja *Das achtzehnte Jahrhundert* julkaisi vuoden 2010 ykkösvihkossaan cincinnatilaisen Jeff Lovelandin tutkielman tekijyydestä 1700-luvun ensyklopedioissa. Loveland lähtee liikkeelle Foucault’n väitteestä, jonka mukaan tieteelliset kirjoittajat anonymisoituivat 1700-luvun tietämällä samaan aikaan kun kaunokirjailijat nousivat nimiksi. Ja vaikka Loveland maksaa Foucault’n teorialle huulipalvelua, sen käyttökelpoisuus historiallisen aineiston analyysissä kyseenalaistuu.

Lovelandille paljastuu, että tekijän, toimittajan, kirjoittajan ja koostajan käsitteitä ei käy noin vain soveltaminen 1700-luvun ensyklopedioihin, sillä nimikkeitä käyteltiin myös poleemisesti. Lisäksi käsitys esimerkiksi siitä, mikä on legitiimiä lainaamista ja mikä pahaista plagiointia, oli vähintäänkin horjuva. Diderot valitteli, että kun hän oli antanut Ephraim Chambersin *Cyclopaedian* artikkeleita kirjoittajiensa käännettäviksi, nämä saattoivat palauttaa ranskannoksensa omina alkuperäisteksteinään. Joskus tekijää saatettiin korostaa nimilehdellä, mutta kun kirjoittajistolta ei toisaalta

uskottu löytyvän kylliksi kunnianarvoisuutta, tietosanakirjan tekijäksi oli helppo merkitä *gentlemen* tai *gelehrte Leute*.

Loveland toteaa myös, että uuden ajan alussa ensyklopedisteilla oli tapana vähätellä turvautumistaan muiden tutkimuksiin, sillä toisten tuottaman aineiston konsultoimista pidettiin nolona tai jopa epäpätevyydestä kielivänä. Toisaalta edes pätevyys ei auttanut, jos julkaisija piti aineistoa tulenarkana: esimerkiksi kirjanpainaja André-François Le Breton saksii tunnetusti Diderot’n ensyklopedian provokatiivisimmat pätkät pois. Samaan aikaan kävi yhä ilmeisemmäksi, ettei ensyklopedian kokoaminen voinut olla yhden miehen hommaa, ja niin yleisopinneet korvautuivat vähitellen asiantuntijoilla. Mutta kollektiivisuuden ihanne toteutui vasta klassisessa *Encyclopédiassa* (1751–1772), jota seurasi kesken jäänyt *Deutsche Encyclopädie*. Erikoistuminen toi mukanaan omat ongelmansa: Ludewig totesi *Grosses vollständiges Universal-Lexiconissa*, että kirjoittajaryhmän kasvu vie väistämättä johdonmukaisuuden mennessään. Nykypäivän tietosanakirjojen lukija voikin huvitella ristiriitaisuuksia metsästämillä.

Ensyklopedioihin muuten osallistui 1700-luvulla tiittävästi vain yksi nainen, joka kirjoitti *Encyclopédie*-artikkelit ”Falbale” (poimureunus) ja ”Fontange” (nauharuus). Loveland arvelee, että naiseus antoi hänelle muodista kirjoittamiseen tarpeellisen arvovalan. Sanan painavuuden perusteet olivat jo 1700-luvulla arvoitukselliset.

Minne katosivat realistit?

Kritiikin uutisissa (3/2010) Aki Petteri Lehtinen perää filosofiaa journalismiin. Filosofian ikuisuuskysymykset eivät syytä journalisteja liekkeihin; jour-

otteita ajasta

nalistien yksityistapauksiin perustuva kaivutyö puolestaan luo hajuraon, jota filosofitkin kunnioittavat siirtymällä tuonemmaksi.

Koska likaisessa maailmassa kukaan ei ole puhdas, journalistitkin olisi syytä panna koulunpenkille pänttäämään pragmatismia. Lääkkeeksi ja läksyksi Lehtinen tarjoaa klassikoita. Journalistien kannattaisi esimerkiksi pohdiskella John Deweyn toteamusta, jonka mukaan ”ajattelun koetinkivi on niiden tekojen seurauksissa, joihin ajatukset johtavat, toisin sanoen aikaansaatujen asioiden uudessa järjestyssä”.

Mikäli tämä ei avaudu ilman kohtuutonta kipua ja tuskaa, journalistit voivat perehtyä William Ja-

mesin ajatukseen: ”Ei ole sellaista tiedon polttopistettä, josta maailman koko sisältö näkyisi kerralla.” Koska totuus on vanhan viisauden mukaan objektiivista ja vanhat viisaat olivat hölmöjä, uuden viisauden mukaan on syytä (tai ainakin kätevää) muuttaa objektiivisuuden käsitettä: ”[O]bjektiivisuutta pidetään journalismin (toivottuna) ominaisuutena tai journalismin (saavuttamattomana) tavoitteena, vaikka objektiivisuus on journalismin menetelmä. [...] Objektiivisuus ei tällöin tarkoita journalistisen kertojanäänän (näennäistä) puolueettomuutta, vaan metodia: informaation johdonmukaista testaamista ja todistusaineiston läpikäymää käsittelyä.”

Objektiivisuus onkin siis vain johdonmukainen ja hyveellinen menetelmä, ei mikään asioiden sinänsä sfääri. Jos Lehtisen reseptit jättävätkin journalistit hämmennyksen tilaan, heidän on hyvä muistaa, että ”journalismi siis tarvitsee sokraattista sietokykyä kysymysten ja ilmiöiden avoimuudelle. Ominaisuuden hankkimiseksi on luontevaa ja välttämättäkin kääntyä filosofian puoleen.” On myös muistettava, ettei saa olla naiivi tai tiedollisesti ylimielinen, Lehtinen opastaa lopuksi.

Jos Deweyn ja Jamesin nominalismi tuottaa tällaista jälkeä, voimme vain huokaista: ”Tule takaisin, Charles Sanders Peirce.”